

Notitie Respect, onderdeel 3 Beleid omgaan met intimiteit en opvoeden

Notitie Respect

Onderdeel 3 Intimiteit en opvoeden

Doel

Standpunt van Spring over het bevorderen van een gezonde sfeer en opvoeding in onze kindcentra.

Toepassingsgebied:

Medewerkers en vrijwilligers Spring

Proceseigenaar: Beleidsmedewerker pedagogisch beleid

Verwijzingen (te vinden op Springnet / Springwijzer)

Notitie [Respect](#)

Klik lijst pedagogisch handelen Spring

Checklist pedagogisch handelen Spring

[Do & Dont's missie/visie Spring](#)

[Gedragscode Spring](#)

[Beroepscode Kinderopvang AbvakaboFNV](#)

[Klokkenluidersregeling Spring](#)

[Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld, Brancheorganisatie Kinderopvang](#)

[Pedagogisch Katern Intimiteit, seksualiteit en lichamelijkeheid](#)

§ 1. Vraagstelling

Vraagstelling: in onze organisatie komt- zoals in alle organisaties waar veel mensen werken voor andere mensen- misbruik (macht, seksueel) voor.

We weten dat niet. Althans, we leven eraan voorbij.

De vraag is of dat wel goed is. Is het goed te keuren dat wij in ons werk weinig aandacht schenken aan het actief voorkomen en beperken van situaties die kunnen leiden tot misbruik van mensen?

Om te voorkomen dat we overvallen worden door een incident, of nog erger dan dat, structureel misbruik, vinden we het goed om te bespreken op welke manier we het vóórkomen van misbruiksituaties kunnen proberen te beperken.

Omdat we preventief willen werken, vinden we het belangrijk om het smalle gebied 'misbruik' te verbreden naar het eigenlijke gebied waarin zich dit soort situaties kan afspelen, namelijk dat van de intimiteit.

Intimiteit is alom aanwezig in ons werk. Het lichamenlijk verzorgen van (zeer jonge) kinderen, samenspelen, leren omgaan met seksuele gevoelens, geheimpjes met elkaar delen, leren omgaan met vertrouwen, trouw en wantrouwen zijn allemaal intieme aspecten van het leven. Kinderen komen spontaanitrusten, knuffelen of troost zoeken bij volwassenen. Soms heeft een kind de behoefte om even helemaal alleen te zijn met zichzelf en zich af te sluiten van de buitenwereld, zoals bijv. duimen, 'masturberen' (of frummelen?). Dit speelt in alle (leeftijds)groepen.

§ 1.2. Definitie

Omdat we de in § 1 genoemde ruime optiek kiezen bij het benaderen van deze vraagstelling, kiezen we ervoor intimiteit als volgt te definiëren:

Intimiteit is een vorm van verbondenheid tussen twee of meer personen. Deze verbondenheid kan lichamenlijk, emotioneel of spiritueel zijn.

'Hautnah', zouden de Duitsers zeggen, dicht op je huid, letterlijk en figuurlijk.

Onze huid, ons grootste orgaan, is sensitief, beschermt ons, scheidt ons van de buitenwereld en van anderen, brengt ons dichtbij onszelf, is gevoel. Deze vorm van omschrijven van intimiteit is ook van

toepassing op de emotionele en spirituele kant van intimiteit: "Hautnah" zijn ten opzichte van elkaar op emotioneel en/of spiritueel en/of lichamelijk gebied.

§ 1.3. Feiten over de lichamelijke ontwikkeling (Her en der 'geplukt' uit de literatuur¹)

Om te beginnen is het belangrijk te zeggen dat

- Seksualiteit/intimiteit -net als tanden krijgen- heel gewoon en onontkoombaar is in de ontwikkeling van kinderen.
- Iets verzwijgen voor kinderen al snel betekent dat iets niet bestaat. Jouw (lichamelijke) gevoelens zijn kennelijk niet bedoeld om er te zijn. Dus: ze zijn blijkbaar niet toegestaan of verboden. Als ze verboden zijn, is het slecht als je ze wel hebt..., dan is een schuldgevoel wel op zijn plaats....
- De leuke kanten van kinderlijke seksualiteit heel wat meer vraagt van onze aandacht dan wij er nu aan geven.

Wat zijn interessante feiten waar we niet zo snel bij stilstaan in onze beeldvorming?

Wij hebben gekozen voor de volgende:

- Voorbips, poesje, muisje, kut, sneedje, vagina, piemel, penis, plasser, pik, lul, etc. **Wij hebben geen algemeen gedeelde terminologie** die door ouders, pedagogisch medewerkers, en door onszelf gebruikt wordt. Dat alleen al is symptomatisch.
- Kinderen vanaf een jaar leren onthouden waar ze zichzelf hebben vastgepakt, en het gevoel dat dit vastpakken opleverde.
- Peuters zijn nieuwsgierig, ze hebben echte interesse in eigen en in andermans lijfje. Ze hebben nog een grote knuffel/schoot/aaibehoeft. Lekker voelen = mij/de ander geen pijn doen. Het vieze woordentijdperk begint, want volwassenen reageren daar zo leuk op!
- Kinderen vanaf een jaar of vier verkennen het eigen en andermans lijf -bij voorkeur buiten de (controleerende) blik van volwassenen, en zijn eindeloos nieuwsgierig naar de voortplanting.
- het is normaal dat kinderen tussen 3 en 7 jaar doktertje spelen, zoals ze alles (na)spelen dat (met hen) gebeurt.
- 6-8 jaar: rijmpjes, moppen, verliefdheidjes, oefenspelletjes, imitatie.
- Tweede helft van de basisschool: seksueel getinte spelletjes met seksegenoten. 58% van de 8- en 9-jarigen is wel eens verliefd geweest op een vriendinnetje, de onderwijzer of een popidool. Van de meisjes op 8-jarige leeftijd heeft 1/3 seksuele fantasieën en speelt seksuele spelletjes met andere meisjes; van de jongens heeft de helft op 10-jarige leeftijd seksuele fantasieën en speelt seksuele spelletjes met leeftijdgenoten van hetzelfde geslacht, 1/3 speelt seksuele spelletjes met meisjes.
- Van de tienjarige jongens masturbeert de helft, van de meisjes van 8 is dat 1/3 deel. Tot aan de puberteit zal 30-40% van de jongens en 18-30 % van de meisjes gaan masturberen. Jongens leren dat vaak van andere jongens, meisjes ontdekken masturbatie meestal zelf.
- 10-12 jaar: hevige verliefdheid, zeer wisselend: van afwijzing tot overmatige interesse in seksualiteit, massage, voeden, badderen = veilig en vertrouwd om je lijf te zien: positieve lichamelijke zelfwaardering
- 80% van de 12-jarigen heeft seksuele fantasieën
- 6% van de 12 á 13-jarigen zegt al eens met iemand geslachtsgemeenschap te hebben gehad.

§ 2. Een preventieve benadering

Om preventief te kunnen werken is het belangrijk dat we in de veelheid van inmiddels beschikbare kennis proberen de kern te pakken.

Wij denken dat dit de volgende elementen betreft:

§ 2.1. Relevante preventieve elementen

- Uit de literatuur is bekend dat gesloten (sociale) systemen zeer geschikt zijn voor het ontwikkelen en handhaven van 'eigen'² waarden en normen, die afwijken van de reguliere normering eromheen in meer open omgevingen.

¹ Sanderijn van der Doef in enkele artikelen in 'Kinderopvang' o.a. een artikel van Channah Zwiep juli/aug 1997

² Dat geldt dus niet alleen voor een taalgebied, maar ook voor de gebruiken en gewoonten, de meer culturele aspecten

- Daarnaast is bekend dat macht corrumpert, en dat voor veel mensen macht een 'hebbeding' is, iets waarmee je je identiteit versterkt, en waarmee je je lustbeleving kunt versterken/verhogen.
- Machtsuitoefening behoort tot de basale menselijke strevingen, waar slechts zelden over gesproken wordt. En toch is opvoeden voor een redelijk deel niks anders dan mensenkinderen leren omgaan met macht op een aanvaardbare/ evenwichtige manier.
- Misbruik van macht (mentaal, lichamelijk dan wel spiritueel) is niet bepaald een uitzonderlijke situatie in de wereld, en in onze wereld. De uitingsvormen variëren natuurlijk (van hedgefondsen tot gemanipuleerde verkiezingen of hel-en-verdoemenis-beloften), maar de kern is altijd dezelfde. Door het verkrijgen van een instrument waarmee een ander beheerst of overheerst kan worden, kan de machthebber zijn/haar wil opleggen aan die ander.

Preventief beleid moet dus rekening houden met deze elementen

- **openheid** als basiskenmerk van alle werksituaties, met voldoende verkeer van personen tussen 'binnen' en 'buiten'
- **macht** alleen maar toegankelijk maken in een systeem van **check and balances**³, dus ervoor zorgen dat voor de uitoefening van macht te allen tijde een tweede instantie bevoegd is tot toezicht en correctie
- **spreiden van macht**, zodat grensoverschrijdend gedrag niet wordt vergemakkelijkt.

§ 2.2. Het relatieve belang van de elementen

Het belangrijkste element is - vanuit preventieve optiek - de openheid.

Openheid definiëren we als: 'het systeem vervloeit op zodanige wijze met de omgeving (gaat over in) dat de systeemgrenzen⁴ moeilijk zijn aan te geven'.

Met de systeemgrens bedoelen we in dit geval datgene wat door de betrokkenen als eigen tegenover niet-eigen wordt beleefd.

Ter verduidelijking:

als groep 2A in "basisschool de Sonnescheijn" buiten alle andere lokalen is gehuisvest in een vroeger woonhuis, en als groep 2A de klas is voor de kinderen die lees- en taalproblemen hebben, en als de leerkracht van groep 2A zó goed is dat geen andere mensen zich ermee 'hoeven' te bemoeien, kun je je afvragen of de openheid van het systeem 'groep 2A+leerkracht' wel voldoende is.

Openheid heeft dan ook meer betekenissen: de emotionele, spirituele en fysieke openheid.

Als twee soorten geslotenheid samen voorkomen, wordt dit een serieus probleem. De verleiding neemt dan sterk toe.

Juist het combineren van geslotenheid, door 'koppeltjes' te maken van de soorten openheid/intimiteit, verhoogt het risico van normoverschrijdend gedrag.

Dus de combinatie van emotioneel- spirituele, van emotioneel-fysieke en van spiritueel-fysieke geslotenheid⁵ maakt dat het risico wordt versterkt.

Het krachtigste middel voor misbruik is natuurlijk dat het betreffende lichaam/orgaan/persoon zowel emotioneel als fysiek en spiritueel de zaken beheerst. We betreden dan het gebied van de politiek

³ Onder 'checks and balances' wordt verstaan het geheel van controlemechanismen ter waarborging van het machts-evenwicht.

'Check' dient te worden onderscheiden van toezicht. Het verschil is dat organen die als toezichthouders zijn aangewezen beschikken over de bevoegdheid om sancties op te leggen als zij constateren dat op hun bevoegdheidsterrein wettelijke bepalingen niet worden nageleefd. Organen, belast met de 'checks', zijn echter niet bevoegd sancties op te leggen maar kunnen "slechts" bepaalde zaken aan de kaak stellen of niet bindende adviezen uitbrengen. (uit: Cobierno di Aruba, website van de Arubaanse overheid)

⁴ Vgl de grens tussen strand en zee: wel waarneembaar, en toch nooit vaststaand.

⁵ Voorbeeld van emotioneel- spirituele geslotenheid: vraag het aan de Australische en Ierse priesters of de paters van Heel! Voorbeeld van de emotioneel- fysieke beslotenheid: Kampusch, Fritzl en Dutroux Voorbeeld van de spiritueel- fysieke geslotenheid: sekten als de Orde van de Zonnetempel en Heaven's Gate, de occult-christelijke sekte The Summit Lighthouse

totalitaire systemen, zoals in Noord-Korea, China (staatskapitalisme door de communistische partij) of de Taliban.

Minstens zo belangrijk als de 'theoretische' betekenis van openheid is het SPREKEN over intimiteit in alle openheid.

OVER INTIMITEIT PRATEN HEEFT EEN PREVENTIEVE UITWERKING OP HET VOORKOMEN VAN MISBRUIK.

Let wel: we praten over intimiteit, niet slechts over misbruik of seksueel misbruik.

§ 2.2.1. Voorwaarden voor openheid

Voorwaarden om dit te kunnen realiseren zijn dat we -op organisatieniveau en in alle geledingen-

- **een gemeenschappelijke taal** benutten, bijv. de afspraak dat we praten over intimiteit, waarin we seksualiteit als een onderdeel zien
- dezelfde woordkeus hanteren, bijv. vagina, kutje⁶, spleetje, piemeltje, penis, en plasser (m/v),
- het spreken over onze eigen waarden en normen niet beschouwen als iets van jezelf, je privéleven, maar als iets waar je het met elkaar over kunt hebben.
- **onze eigen gène bespreekbaar weten te maken** op een manier die het makkelijker maakt voor anderen om die barrière te kunnen nemen.
- Macht delen en macht spreiden zijn de twee andere elementen die het makkelijker maken om preventief te kunnen opereren. Het belangrijkste element hierin heeft alles te maken met
 - de wijze waarop we als organisatie onze besluitvormingsprocessen begrijpelijk en waarneembaar en/of beïnvloedbaar maken.
 - de wijze waarop we genomen besluiten ter toetsing voorleggen aan derden.We kiezen ervoor op dit aspect hier verder niet in te gaan, omdat de literatuur voldoende stof tot denken biedt.⁷
- Probeer zo veel mogelijk een omgeving te scheppen waarin allebei de seksen iedere dag aanwezig zijn, zodat alle kinderen het rolgedrag leren kennen dat bij man-zijn en vrouw-zijn hoort. Het is belangrijk dat er meer mannen op de groep werken, omdat dit voor de ontwikkeling van de identiteit, en het omgaan met sekse-specifieke verschillen nodig is.

§3. De preventiestappen

Stap 1: **De organisatie stelt de kaders vast. Welke regels en protocollen gelden er binnen Spring?**

Twee belangrijke notities omvatten alle thema's:

1. De Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling
2. De notitie Respect (waar dit onderdeel Intimiteit en Opvoeden een onderdeel van is)

De (landelijke) meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling beschrijft hoe huiselijk geweld en kindermishandeling te signaleren en hoe te handelen. Onderdeel van de meldcode is een stappenplan hoe te handelen bij vermoedens van of signalen van mishandeling door een beroepskracht (een collega dus).

De notitie Respect is opgebouwd uit verschillende delen die samen gedragsrichtlijnen voorschrijven voor Springmedewerkers ten opzichte van anderen zoals ouders, kinderen en collegae.

- De [gedragscode](#) van Spring bevat ethische en praktische normen die horen bij het uitvoeren van je werk bij Spring. Er staan gedragsregels in die voorschrijven hoe je als professioneel werkende medewerker en vrijwilliger bij Spring moet handelen en hoe je je tijdens je werk gedraagt.
- De [klokkeluidersregeling](#) is erop gericht dat misstanden in de organisatie kunnen worden gemeld, zonder dat het melden nadelen heeft voor degene die meldt. Respect voor de melder dus, zodat misstanden eerder aan de kaak worden gesteld.
- Dit deel Intimiteit en Opvoeden laat zien hoe we proberen te bevorderen dat ieder kind in Spring zelfvertrouwen opbouwt, doordat het respect ervaart in onze manier van omgaan met hem/haar en elkaar/ouders. Zo ook willen we dat ieder kind leert respect te krijgen voor de eigen

⁶ Rita Kohnstamm in Kinderopvang november 2004, no.11, "Peuterseksualiteit".

⁷ M.n. de managementlitteratuur, een participatieve stijl van leidinggeven, het raamwerk "Trots op onze mensen" dat KIK organisaties hebben vastgesteld, e.d.

lichamelijkheid en intimiteit, door de manier waarop wij omgaan met deze aspecten van de opvoeding. Deze notitie laat dus ook zien hoe de medewerkers van Spring moeten omgaan met, en zich moeten gedragen rond intimiteit en seksualiteit. Spring vraagt van iedere vrijwilliger en medewerker zich te gedragen zoals deze notitie aangeeft. Andere manieren accepteren we niet.

- De notitie [ongewenst gedrag](#) beschrijft hoe te handelen indien er sprake is van (een vermoeden van) ongewenst gedrag tussen medewerkers.
- De notitie [vertrouwenspersoon](#) beschrijft wanneer een vertrouwenspersoon ingeschakeld zou kunnen worden en wat hij/zij dan voor je kan doen. Bij het implementeren van de regeling is het belangrijk het melden laagdrempelig te maken. Wij nodigen mensen nadrukkelijk uit ervaringen en vermoedens van seksueel misbruik te melden. Ook voor een beschuldigde van ongewenst gedrag of seksueel misbruik is het belangrijk dat hij of zij zich kan wenden tot een vertrouwenspersoon. Deze vertrouwenspersoon kan nooit dezelfde persoon zijn als degene die het slachtoffer of de ouders bijstaat.

Duidelijk vanaf het begin

Vrijwilligers en medewerkers tekenen bij aanvang van de (arbeids)relatie met Spring (via de arbeidsovereenkomst) ervoor zich aan de gedragscode van Spring te zullen houden. Daarnaast wint de leidinggevende **altijd** referenties in over een kandidaat die een arbeidsrelatie met Spring wil aangaan (na toestemming kandidaat). Een ondertekende gedragscode kan in geval van grensoverschrijdend gedrag helpen in een juridisch (strafrechtelijk of tuchtrechterlijk) traject.

Iedereen moet weten wat de normen zijn wanneer er sprake is van grensoverschrijdend gedrag.

Stap 2: Zet het op de agenda

Ouders, minderjarigen en medewerkers die merken dat er binnen een organisatie aandacht is voor veiligheid, zullen eerder met vragen en problemen naar voren durven te komen dan wanneer dit onderwerp onbesproken blijft. Mogelijke ouders zullen eerder worden afgeschrikt wanneer ze weten dat er in de organisatie aandacht is voor veiligheid, omgangsvormen en het voorkómen van grensoverschrijdend gedrag.

Onderwerpen als intimiteit, seksualiteit, sensualiteit, lichamelijke komen niet 'vanzelf' ter sprake. Het is de eerste stap het onderwerp 'op de agenda' te zetten. In de vorm van een workshop, of in andere werkoverlegvormen, bij kindbesprekingen, bij de bespreking van het pedagogisch beleid. Binnen Spring zijn verschillende stukken beschikbaar die je kunt gebruiken om het thema bespreekbaar te maken. Naast deze notitie zijn dat bijvoorbeeld het pedagogisch katern Intimiteit, seksualiteit en lichamelijke, de meldcode Huiselijke geweld en Kindermishandeling, de gedragscode en protocollen van Spring.

Eén van de manieren om een sociaal veilig klimaat en een open gespreks sfeer te bewerkstelligen is het actief hanteren, met elkaar afspreken en uitdragen van de gedrags- en omgangsregels.

Stap 3: Omgangsregels bespreken, in gezamenlijk overleg vaststellen en toepassen.

Zoals elke organisatie bepaalde formele of informele regels hanteert over hoe je te gedragen en hoe we met elkaar omgaan, hanteren we binnen de Spring de gedragscode. Bijvoorbeeld over op tijd aanwezig zijn, buiten roken, het gebruik van ruimtes.

Deze gedragsregels komen tot leven in omgangsregels binnen het team: hoe gaan wij met elkaar en met ouders en kinderen om? Wat kan wel en wat kan niet? Spreken we elkaar aan, vragen we advies, bespreken we twijfels met elkaar?

Stap 4: Risicoanalyse

Maak een risicoanalyse. Niet overal en niet bij iedere functie is de kans op seksueel misbruik even groot. Denk hierbij ook aan de uitgangspunten van het vier-ogenprincipe, en de manier waarop daar invulling aan wordt gegeven op de locatie.

Stap 5: Training

Train alle medewerkers en vrijwilligers. Zij zijn de oren en ogen van de organisatie. Zij moeten weten hoe zij op een veilige manier om kunnen gaan met kinderen: waar grenzen liggen in het contact en wat ze moeten doen wanneer ze grensoverschrijdend gedrag signaleren.

- Wat kan wel en niet?
- Wat doe je als je twijfelt?
- Bij wie kun je terecht met vermoedens?

- Wat gebeurt er met een melding?

De start wordt gegeven met de workshops in het najaar van 2012.

Daarnaast wordt er een training voorafgaand aan de indiensttreding gegeven, zodat iedere medewerker goed op de hoogte is van het Springbeleid. Voor de training wordt het katern Intimiteit benut. Tevens wordt in het katern een expliciete passage opgenomen over het leren omgaan met je eigen lijf, grenzen en intimiteit. (moet nog worden ontwikkeld).